

AMBASADA RP W PARYŻU

**PRAKTYCZNY PORADNIK DLA OBYWATELI POLSKICH
PRZYJEŹDZAJĄCYCH DO PRACY NA TERYTORIUM
FRANCJI**

Paryż, wrzesień 2017 r.

1. FRANCJA. INFORMACJE POSTAWOWE.

2. WJAZD NA TERYTORIUM FRANCJI.

2.1. System prawny

2.2. Informacje praktyczne dla przyjeżdżających

3. PRAWO POBYTOWE.

3.1. Pobyt do trzech miesięcy

3.2. Meldunek

4. PRACA I PODATKI WE FRANCJI.

4.1. Podstawowe zasady prawa pracy

4.2. Pomoc w sytuacji sporu z pracodawcą

4.3. Podatki

5. ŚWIADCZENIA SOCJALNE.

5.1. Świadczenia z tytułu wychowywania dziecka do 3 roku życia

5.2. Zasilek rodzinny

5.3. Dodatek rodzinny

5.4. Świadczenie z tytułu rozpoczęcia roku szkolnego

5.5. Zasilek RSA

5.6. Zasilek dla bezrobotnych
Emerytura

6. SZCZEPIENIA, SŁUŻBA ZDROWIA.

6.1. Szczepienia

6.2. Służba zdrowia

7. SZKOŁA WE FRANCJI.

7.1. Organizacja systemu szkolnictwa

7.1.1 Nauczanie przedszkolne

7.1.2 Nauczanie podstawowe

7.1.3 Nauczanie średnie pierwszego stopnia

7.1.4 Nauczanie średnie drugiego stopnia

7.1.5 Szkolnictwo wyższe

7.2. Nauczanie języka polskiego we francuskich szkołach publicznych

7.3. Nauczanie języka polskiego w szkołach społecznych

7.4. Szkolny Punkt Konsultacyjny

8. INFORMACJE DLA KIEROWCÓW I POSIADACZY SAMOCHODÓW.

8.1. Obowiązek przerejestrowania samochodu

8.2. Podstawowe zasady dot. korzystania z samochodu i dróg we Francji

9. PRZYDATNE INFORMACJE I ADRESY.

9.1. Przepisy celne

9.2. Bezpieczeństwo

9.3. Bezdomność

9.4. Informacje o zagrożeniach (handel ludźmi)

9.5. Święta we Francji

10. ADRESY POLSKICH PRZEDSTAWICIELSTW DYPLOMATYCZNYCH I KONSULARNYCH WE FRANCJI

1. FRANCJA, INFORMACJE PODSTAWOWE

Stolica: Paryż Obszar: 675 417 km²

Ludność: 67,1 (2017 r.)

Waluta : Euro

Republika Francuska podzielona jest administracyjnie na 101 departamentów, z czego 96 znajduje się na obszarze Francji kontynentalnej a 5 to departamenty zamorskie (Gwadelupa, Martynika, Mayotte, Gujana Francuska, Reunion) oraz na obszary francuskich zamorskich wspólnot terytorialnych.

Językiem urzędowym jest francuski. Znajomość języka francuskiego jest niezbędna w wykonywaniu pracy zawodowej, załatwieniu formalności administracyjnych oraz życiu codziennym. Język angielski

w praktyce pozwala jedynie na podstawową komunikację w czasie pobytu turystycznego w dużych miastach i ośrodkach turystycznych.

Najważniejsze telefony alarmowe

Telefon stacjonarny

- 17 Policja i żandarmeria / *Police et Gendarmerie*
- 15 Pogotowie ratunkowe / *Samu*
- 18 Straż pożarna (wzywana również jako pomoc medyczna w nagłych wypadkach) / *Pompiers*

Telefon stacjonarny

- 112 zintegrowany system alarmowy Unii Europejskiej (policja, pogotowie, straż
pożarna)
- 115 pomoc bezdomnym / *urgence SDF*

2. WJAZD NA TERYTORIUM FRANCJI

Dokumentem podróży uprawniającym do bezwizowego wjazdu i pobytu do 90 dni na terytorium Republiki Francuskiej jest paszport bądź dowód osobisty. Te same zasady obowiązują przy podróżach do francuskich departamentów zamorskich, tj. Gwadelupy, Martyniki, Gujany Francuskiej i Reunion. Natomiast przy wyjazdach na obszar francuskich zamorskich wspólnot terytorialnych (poza metropolią i wymienionymi wyżej departamentami zamorskimi) na okres przekraczający 90 dni niezbędna jest wiza.

3. PRAWO POBYTOWE

3.1. Pobyt do trzech miesięcy

W przypadku pobytu nie przekraczającego trzech miesięcy obywatele UE uzyskują prawo pobytu w innym państwie członkowskim bez żadnych dodatkowych warunków i formalności poza koniecznością posiadania ważnego dowodu tożsamości lub paszportu. Prawo swobodnego przemieszczania się i pobytu ma też członek rodziny obywatela UE, niezależnie od jego przynależności państwowej. Ograniczenia swobodnego przemieszczania się i pobytu mogą mieć miejsce jedynie w przypadkach zagrażających polityce bezpieczeństwa państwa i zdrowiu publicznemu.

3.2. Meldunek

We Francji nie ma obowiązku meldunkowego. W praktyce jednak dokument potwierdzający adres zamieszkania (*justificatif de domicile*) jest potrzebny, aby podpisać umowę o pracę, założyć konto bankowe, złożyć zeznanie podatkowe, zarejestrować samochód itp.

Aby potwierdzić adres, wystarczy posiadać co najmniej jeden z niżej wymienionych dokumentów: rachunek za prąd lub gaz, rachunek za telefon stacjonarny, rozliczenie podatkowe, rachunek za czynsz, polisę ubezpieczenia mieszkania.

4. PRACA I PODATKI WE FRANCJI

4.1. Podstawowe zasady prawa pracy.

Od **1 lipca 2008 roku** obywatele polscy mają wolny dostęp do rynku pracy we Francji, na takich samych zasadach jak obywatele francuscy. Oznacza to, że podlegają francuskiemu kodeksowi pracy i nie mają obowiązku posiadania zezwolenia na pracę (*permis de travail*). Każdy Polak mieszkający we Francji ma prawo zarejestrować się w urzędzie pracy (*Pôle emploi*) i z jego pomocą poszukiwać zatrudnienia.

We Francji **tygodniowy czas pracy wynosi 35 godzin** (151,67 godzin miesięcznie, 1607 godzin rocznie). Istnieje możliwość pracy w większym wymiarze godzin - są to wówczas godziny nadliczbowe, lepiej płatne.

Maksymalny czas pracy na dzień określa **ustawa z dnia 08.08.2016 nr 2016-1088¹**:

Czas pracy dziennej nie może przekraczać 10 godzin z wyjątkiem następujących przypadków:

- na wniosek pracodawcy, pod warunkiem uzyskania zgody inspektora pracy;
- w przypadku nagłej sytuacji związanej z tymczasowym wzrostem aktywności;
- jeśli konwencja lub umowa spółki/przedsiębiorstwa przewiduje przedłużenie okresu 10 godzin, w przypadku zwiększonej aktywności lub z przyczyny organizacji firmy praca świadczona jest w wymiarze nie przekraczającym 12 godzin dziennie.

Maksymalny tygodniowy czas pracy określa także **ustawa z dnia 08.08.2016 nr 2016-1088**:

Czas pracy tygodniowej nie może przekraczać dwóch wartości:

- 48 godzin w jednym tygodniu;
- 44 godziny tygodniowo w przeciągu 12 kolejnych tygodni.

¹ LOI n° 2016-1088 du 8 août 2016 relative au travail, à la modernisation du dialogue social et à la sécurisation des parcours professionnels

Przekroczenie średniej 44 godzin jest możliwe do 46 godzin w ciągu kolejnych 12 tygodni, w następujących warunkach :

- jeśli przewiduje to konwencja lub umowa spółki/przedsiębiorstwa;
- w przypadku braku konwencji lub umowy spółki, po uzyskaniu zezwolenia wydanego przez inspektora pracy.

Minimalna płaca we Francji to SMIC (*Salaire minimum interprofessionnel de croissance*.) Od 1 stycznia 2017 roku płaca minimalna wynosi 9,76€ brutto za godzinę pracy. Wynagrodzenie miesięczne brutto za pracę na pełnym etacie (151,67 godzin miesięcznie, czyli 35 godzin tygodniowo) wynosi 1480,27 €. Od tego wynagrodzenia odprowadzane są składki na ubezpieczenie w wysokości około 21%. **Minimalna miesięczna płaca netto wynosi 1149,07€.** W dniu 1 stycznia każdego roku stawka płacy minimalnej ulega rewaloryzacji.

Stosunek pracy i podstawowe obowiązki pracownika

Umowa o pracę na czas nieokreślony (CDI - *Contrat de travail à durée indéterminée*) jest podstawową formą zatrudnienia we Francji. Praca w ramach umowy CDI poprzedzona jest okresem próbnym, w czasie którego pracodawca lub pracownik mogą ją zerwać bez podawania powodu. Po upływie okresu próbnego pracodawca musi podać konkretny powód, aby zwolnić pracownika.

Okres próbny przy umowie CDI :

- (ouvrier et employé) robotnik / pracownik: 2 miesiące;
- pracownicy nadzoru i technik: 3 miesiące;
- kadra: 4 miesiące.

Umowa o pracę na czas określony (CDD - *Contrat de travail à durée déterminée*) zgodnie z Ustawą z dnia 8.08.2016 roku nr 2016-1088² oraz art. L1242-2 francuskiego kodeksu pracy jest zawierana w określonych ustawowo przypadkach, na przykład na zastępstwo, przy pracach sezonowych.

CDD nie może być zawarta na dłużej niż 18 miesięcy, wyjątkowo do 24 miesięcy. Umowa CDD może być przedłużona maksymalnie dwukrotnie (**art. L1242-8 francuskiego kodeksu pracy**) pod warunkiem nie- przekraczania maksymalnego czasu przewidzianego przez artykuł **L1242-8 francuskiego kodeksu pracy** (tj.18 miesięcy).

Okres próbny w wymiarze 24 miesięcy jest możliwy m.in. w następujących przypadkach:

- jeśli umowa jest wykonywana za granicą Francji;
- w ramach wyjątkowego zlecenia/zamówienia wymagającego szczególnej organizacji pracy.

² Idem.

Umowa o pracę tymczasową - (*Contrat de travail temporaire*) jest zawierana przez pracownika i agencję pracy tymczasowej wyłącznie w celu wykonywania określonej tymczasowej pracy na rzecz i pod kierownictwem pracodawcy.

Najpóźniej pierwszego dnia pracy pracodawca ma **obowiązek zarejestrować pracownika** w Urzędzie ds. pobierania składek na ubezpieczenie społeczne i świadczenia rodzinne (*Urssaf - Unions de recouvrement des cotisations de sécurité sociale et d'allocations familiales* - odpowiednik ZUS lub w przypadku zatrudnienia w rolnictwie MSA - *Mutualité sociale agricole*) poprzez złożenie deklaracji o zatrudnieniu DPAE (*Déclaration préalable à l'embauche*). Po kilku dniach pracodawca otrzymuje potwierdzenie rejestracji pracownika. Dokument ten składa się z dwóch części: jedna przeznaczona jest dla pracodawcy, druga dla pracownika. W przypadku kontroli inspekcji pracy pracownik ma obowiązek okazania swojego odcinka deklaracji.

Przedsiębiorca indywidualny (*Autoentrepreneur*).

Obywatele polscy mają prawo do prowadzenia własnej działalności gospodarczej na terenie Francji. Od 2009 roku istnieje możliwość założenia firmy ze statusem przedsiębiorcy indywidualnego (*autoentrepreneur*) w dziedzinie: handlu, usług i wolnych zawodów.

Do zadeklarowania indywidualnej działalności gospodarczej niezbędny jest:

- ważny dowód tożsamości,
- adres we Francji, e-mail, telefon,
- Status przedsiębiorcy indywidualnego nie wymaga szczególnego dyplomu. W przypadku niektórych zawodów (na przykład robotnik budowlany) należy udokumentować 3-letni staż pracy w lub posiadać dyplom zawodowy.

Obcokrajowiec nie mieszkający we Francji może prowadzić swoją działalność na terytorium Francji pod warunkiem, że zgłosi/zarejestruje taką działalność w prefekturze departamentu, w którym zamierza ją prowadzić.

Istnieją różne sposoby zarejestrowania tej formy działalności: można dokonać formalności przez Internet (www.lautoentrepreneur.fr), wypełnić deklarację (uproszczony formularz URSSAF lub Cerfa PO AE) i wysłać ją drogą elektroniczną lub wydrukować formularz i wysłać go pocztą. Można również udać się do Centrum Formalności Przedsiębiorstw CFE (*Centre de formalités des entreprises*), odpowiadającego terytorialnie siedzibie zakładanego przedsiębiorstwa i złożyć tam wymagane dokumenty.

Kilka dni po dokonaniu rejestracji INSEE (*Institut national de la statistique et des études économiques*) nadaje numer ewidencyjny przedsiębiorstwu - SIRET (*Système informatique pour le répertoire des établissements*) i SIREN (*Système informatique pour le répertoire des entreprises et établissements*). Od tego momentu można oficjalnie wystawiać faktury.

Rozwiązanie umowy o pracę na czas nieokreślony za porozumieniem stron

Do rozwiązania umowy o pracę w drodze porozumienia stron wymagana jest zgoda pracownika i pracodawcy. Taki sposób rozwiązania umowy dotyczy wyłącznie umów zawieranych na czas nieokreślony. Pracownik i pracodawca nie mają obowiązku podania przyczyn rozwiązania umowy.

Rozwiązanie umowy o pracę za porozumieniem stron przebiega w następujących etapach:

1. Rozmowy przygotowujące do zerwania umowy o pracę, podczas których pracodawca ustala z pracownikiem warunki rozwiązania stosunku pracy. Pracownik może stawiać się na spotkania z osobą uprawnioną do udziału w tego typu negocjacjach, z kolegą z pracy lub w przypadku braku instytucji reprezentującej prawa pracowników w przedsiębiorstwie, pracownik może być wspomagany przez doradcę pracownika wybranego z listy sporządzonej przez organ administracyjny (DIRECCTE). W takim przypadku pracodawca ma również do tego prawo.
2. Podpisanie umowy o rozwiązaniu stosunku pracy (*Convention de rupture*). W dokumencie tym określa się datę rozwiązania umowy i wysokość odprawy. Po podpisaniu porozumienia pracownik i pracodawca mają 15 dni na wycofanie swojej decyzji (*droit de retractation*). W takim przypadku zobowiązani są powiadomić drugą stronę listem poleconym za potwierdzeniem odbioru.
3. Rejestracja rozwiązania stosunku pracy przez DIRECCTE. Należy wypełnić formularz dostępny na stronie internetowej www.travail-solidarite.gouv.fr, a następnie złożyć go we wskazanej instytucji lub wysłać pocztą. DIRECCTE ma 15 dni, aby upewnić się, że wszystkie warunki zostały spełnione. Jeżeli strony nie otrzymają odpowiedzi w ciągu 15 dni, oznacza to, że rozwiązanie stosunku pracy zostało zarejestrowane.
4. Pracodawca wydaje pracownikowi świadectwo pracy i dokument dla urzędu pracy.

W przypadku rozwiązania stosunku pracy za porozumieniem stron pracownik otrzyma zasiłek dla bezrobotnych, pod warunkiem że nabył do niego prawo, a pracodawca może zatrudnić inną osobę na stanowisko zwolnionego pracownika.

Rozwiązanie umowy o pracę za porozumieniem stron jest niemożliwe w następujących przypadkach :

- jeśli umowa jest zawarta w nieuczciwy sposób;
- jeśli pracownik został uznany za niezdolnego do pracy przez lekarza;
- jeśli procedura zakończenia umowy ma na celu obejście świadczeń przewidzianych dla pracownika przy zwolnieniach ekonomicznych;

Rozwiązanie umowy o pracę przez pracodawcę z przyczyn indywidualnych

Zwolnienie pracownika w tym trybie musi być uzasadnione powodem: „realnym i poważnym”. Rozwiązanie umowy o pracę przez pracodawcę przebiega w następujących etapach:

1. Pracodawca wysyła do pracownika list polecony za potwierdzeniem odbioru. Wyznacza w nim datę spotkania wstępnego, informuje go o zamiarze wypowiedzenia mu pracy i podaje uzasadnienie wypowiedzenia.
2. Na spotkaniu (*entretien préalable de licenciement*) każda ze stron przedstawia swoje argumenty, następnie negocjowane są warunki rozwiązania umowy. Pracownik może stawić się na rozmowę z osobą uprawnioną do udziału w tego typu negocjacjach lub z kolegą z pracy. W takim przypadku pracodawca ma również do tego prawo.
3. Po rozmowie, pracodawca wysyła do pracownika kolejny list polecony za potwierdzeniem odbioru (*lettre de licenciement*), w którym oznajmia mu, że zwalnia go z pracy. List ten musi zawierać informacje o przyczynie zwolnienia, długości okresu wypowiedzenia oraz przysługującym pracownikowi prawie do szkoleń (DIF³).
4. W ostatnim dniu pracy pracodawca ma obowiązek wręczyć pracownikowi:
 - świadectwo pracy (*certificat de travail*),
 - dokument przeznaczony dla urzędu pracy (*attestation de l'employeur destinée à Pôle emploi*),
 - odprawę (*indemnité de licenciement*) i ekwiwalent (w formie czeku lub przelewu) za niewykorzystany płatny urlop,
 - dokument z rozliczeniem do podpisania przez pracownika (pracownik może odmówić podpisania tego dokumentu).Konsekwencje takiej formy rozwiązania umowy zależą od tego czy zwolnienie miało charakter dyscyplinarny i od stopnia ewentualnej winy pracownika.

Zwolnienie z przyczyn ekonomicznych (*licenciement économique*)

Zwolnienie z przyczyn ekonomicznych jest spowodowane redukcją etatu, dlatego pracodawca nie ma prawa zatrudnić na to samo stanowisko innej osoby. Pracownik ma prawo do odprawy, zapłaty za okres wypowiedzenia oraz do zasiłku dla bezrobotnych. Pracodawca ma obowiązek zaproponować pracownikowi *kontrakt zabezpieczenia zawodowego (CSP- contrat de securisation professionnelle)*. Pracownik, który pracował co najmniej od roku u danego pracodawcy i podpisze taką umowę ma prawo do wyższego zasiłku (80% średniego miesięcznego wynagrodzenia brutto z ostatnich 12 miesięcy), specjalnej, indywidualnej opieki ze strony urzędu pracy i pierwszeństwa do odbycia kursów zawodowych.

Rozwiązanie umowy o pracę przez pracownika (*démission*)

Pracownik może zrezygnować z pracy bez podania przyczyn, informując pracodawcę o swojej decyzji ustnie bądź pisemnie. Obowiązuje go okres wypowiedzenia (*préavis*) przewidziany w umowie o pracę lub w przepisach prawa pracy.

³ „Droit Individuel à la Formation”

Pracownik ma prawo do otrzymania świadectwa pracy i dokumentu przeznaczonego dla urzędu pracy natomiast **nie ma prawa do zasiłku dla bezrobotnych ani do odprawy.**

Prawo do odprawy (*indemité de licenciement*)

Prawo do odprawy nabywa się po pierwszym roku pracy w jednym przedsiębiorstwie. Wysokość odprawy zależy od stażu pracy i wysokości zarobków brutto. Odprawa obliczana jest ze średniej z 12 lub 3 wypłat poprzedzających wypowiedzenie pracy. Wynosi 1/5 średniego miesięcznego wynagrodzenia brutto (pensja, premie i inne dodatki, z wyjątkiem zwrotów kosztów przejazdu i diet za wyżywienie) za każdy rok pracy.

Urlop wypoczynkowy (*Congé payé*)

Urlop wypoczynkowy przysługuje każdej osobie, która przepracowała przynajmniej 10 dni w tym samym przedsiębiorstwie. Podstawą do obliczenia liczby przysługujących pracownikowi dni urlopu jest tak zwany rok urlopowy - okres od 1 czerwca do 31 maja następnego roku. Dla pracowników branży budowlanej i dla innych zawodów objętych układami zbiorowymi, należącymi do kasy urlopów płatnych, rok urlopowy rozpoczyna się 1 kwietnia a kończy 31 marca następnego roku. Każdemu pracownikowi we Francji należy się 2,5 dnia płatnego urlopu za każdy przepracowany miesiąc, zatem **30 dni roboczych (5 tygodni) w roku urlopowym.** Każdy pracownik musi wykorzystać nieprzerwanie przynajmniej 12 dni urlopowych pomiędzy 1 maja a 31 października.

Zasiłek chorobowy

Prawo do zasiłku chorobowego wypłacanego do 6 miesięcy, przysługuje każdej osobie, która przepracowała przynajmniej 150 godzin (art. R313-3 kodeksu ubezpieczenia społecznego/dekret 3 maja 2017 nr 2017-736) w ciągu 3 miesięcy przed zwolnieniem lub 90 dni poprzedzających zwolnienie lekarskie lub, która w ciągu ostatnich 6 miesięcy odprowadziła składki ubezpieczeniowe od wynagrodzenia w wysokości co najmniej 1015 razy SMIC.

4.2 Pomoc w sytuacji sporu z pracodawcą

W sytuacji bezprawnego zwolnienia z pracy lub niewypłacenia pensji, należności za godziny nadliczbowe czy płatny urlop pracownik może udać się do sądu pracy (*Conseil des prud'hommes*) właściwego dla miejsca siedziby przedsiębiorstwa. W sądzie pracy można bronić się samemu lub mieć pełnomocnika, którym może być kolega z pracy, członek rodziny czy przedstawiciel związku zawodowego. Jednak najlepiej powierzyć prowadzenie sprawy profesjonalście, ponieważ przedsiębiorstwa są prawie zawsze reprezentowane przez adwokata.

Pracownik zatrudniany nielegalnie może złożyć pozew przeciwko pracodawcy, który nie wypłacił mu pensji, nie zadeklarował go mimo obietnic i zażądać odszkodowania, jednak musi udowodnić, że istniał stosunek pracy. Tylko pracodawca może być ścigany za nielegalne zatrudnianie pracowników.

Kary: art. L8224-1 i art. L8224-3 kodeksu pracy:

Jeżeli sąd potwierdzi nielegalną pracę, pracodawca będzie musiał wypłacić pracownikowi zaległą pensję i odszkodowanie w wysokości 6-miesięcznych poborów. Sam zaś może być skazany na 3 lata więzienia i 45 000 € grzywny.

4.3 Podatki (Uwaga: każda spóźniona opłata podatku obciążona jest podwyższeniem stawki o 10%)

Podatek od dochodu

Zeznanie podatkowe należy złożyć w kraju, w którym przebywa się dłużej niż 183 dni w roku i, w którym prowadzi się większą część działalności zarobkowej. We Francji obowiązek odprowadzania podatku w pełni spoczywa na pracowniku.

Aby złożyć po raz pierwszy zeznanie podatkowe we Francji, należy wypełnić odpowiedni formularz (*déclaration des revenus*), dostępny w oddziałach urzędu podatkowego (SIP - *Services des impôts des particuliers*) lub na stronie internetowej www.impots.gouv.fr i wysłać go do urzędu właściwego dla miejsca zamieszkania. Termin złożenia zeznania jest zmienny co roku. W następnych latach wypełniona deklaracja będzie przysyłana przez urząd skarbowy. Należy ją jedynie sprawdzić, podpisać i odesłać do urzędu.

Małżonkowie i osoby pozostające w związku partnerskim (PACS) rozliczają się wspólnie. Deklaracje podatkową można złożyć również przez Internet - termin złożenia deklaracji w takiej formie jest przedłużony o kilka tygodni.

Osoby nie podlegające opodatkowaniu powinny również złożyć zeznanie podatkowe. **Zaświadczenie o niepodleganiu opodatkowaniu** jest niezbędne do załatwienia wielu spraw administracyjnych. Osobom, które ze względu na niskie dochody nie odprowadzają podatku przysługują ulgi i przywileje np. zwolnienie z podatku lokalowego, pierwszeństwo w uzyskaniu pomocy socjalnej.

Przy obliczaniu podatku od dochodu francuski urząd skarbowy bierze pod uwagę wiele czynników, które zmieniają się w zależności od bieżącej sytuacji gospodarstwa domowego. Ogólne zasady są następujące:

Dochód płatnika podlega zmniejszeniu o 10% (odliczenie ryczałtowe - *déduction forfaitaire*) lub wyższemu, jeżeli podatnik zadeklaruje i udokumentuje realne koszty zawodowe (*frais réels*) (łączenie, *deduction forfaitaire*” i „*frais réels*” nie jest możliwe). Pozostała kwota, dochód podlegający opodatkowaniu, jest dzielona przez sumę „części fiskalnych”, z których składa się gospodarstwo domowe.

Jedna osoba to 1 część, małżonkowie bądź osoby związane PACS to 2 części, pierwsze dziecko to 0,5 części, drugie dziecko to również 0,5 części, a każde kolejne dziecko to 1 część. Na przykład rodzina z dwojgiem dzieci to 3 „części fiskalne”, a z czworgiem dzieci to 4. Uzyskuje się w ten sposób iloraz rodzinny (*quotient familial*).

Otrzymana kwota jest oprocentowana progresywnie według poniższej tabeli:

Dochód do opodatkowania netto	Wysokość opodatkowania
do 9 710 €	0,00%
między 9 710€ i 2 6818 €	14,00%
między 26 818€ i 71 898€	30,00%
między 71 989€ i 152 260€	41,00%
powyżej 152 260€	45 %

Ulgi i zwolnienia podatkowe dotyczą między innymi wydatków związanych z :

- edukacją dzieci,
- zatrudnieniem opiekunki do dzieci, dla osoby starszej lub pomocy domowej,
- kosztami utrzymania członków rodziny (na przykład rodziców lub niepełnosprawnego rodzeństwa),
- darowiznami na cele dobroczynne bądź stowarzyszenia,
- wydatkami poniesionymi na zakup ekologicznych instalacji grzewczych,
- odszkodowania z tytułu rozwodu,
- składki na ubezpieczenie na życie, renty dożywotnej i oszczędności dla osób niepełnosprawnych,
- remontem w miejscu stałego zamieszkania (*crédit d'impôt*).

W deklaracji należy wyszczególnić wysokość poniesionych kosztów, wydatki muszą być udokumentowane. Ulga podatkowa jest obliczana automatycznie.

Za pierwszy przepracowany rok podatek płaci się jednorazowo, we wrześniu następnego roku. Później pobierany jest on 3 razy do roku - w lutym, maju i we wrześniu. Można również opłacać składki co miesiąc. Podatek jest wówczas pobierany bezpośrednio z konta bankowego w okresie od stycznia do października w wysokości 1/10 kwoty podatku z ubiegłego roku.

Podatek lokalowy (*Taxe d'habitation*)

Taxe d'habitation odprowadza się raz do roku na rzecz gminy i departamentu. Finansowane są z niego inwestycje administracyjne oraz pomoc socjalna.

Do odprowadzania podatku zobowiązana jest osoba, która w dniu 1 stycznia danego roku faktycznie zajmowała lokal podlegający opodatkowaniu (właściciel mieszkania, osoba wynajmująca lokal lub mieszkająca w nim za darmo). Kwota tego podatku zależy od standardu lokalu oraz decyzji władz gminnych i regionalnych.

Ostateczna data zapłaty podatku lokalowego różni się w zależności od regionu i roku, jest ona zapisana na oświadczeniu podatkowym, które administracja wysyła pod podany adres.

Abonament telewizyjny (contribution à l'audiovisuel public)

Jest opłatą za korzystanie z mediów państwowych. Do jej uiszczenia zobowiązany jest właściciel mieszkania, w którym znajduje się telewizor. Na pierwszej stronie zeznania podatkowego znajduje się rubryka, w której można zaznaczyć, że nie posiada się telewizora. Jeżeli kwadrat nie jest zakreślony, automatycznie naliczona zostaje odpowiednia opłata (138 euro za 2017r.).

5. ŚWIADCZENIA SOCJALNE

Obywatel polski ma prawo do zasiłków przyznawanych przez Kasę Świadczeń Rodzinnych (CAF), jeżeli przebywa we Francji w sposób stały i regularny, posiada prawo do świadczeń z systemu ubezpieczenia powszechnego i zgłasza regularnie dochody do urzędu skarbowego. Wysokość zasiłków rodzinnych jest obliczana na podstawie zeznania podatkowego. Podstawowe świadczenia socjalne opisane zostały poniżej. W ściśle określonych przypadkach (jedyny żywiciel rodziny) prawo do zasiłków należy się również w sytuacji, gdy obywatel polski pracuje we Francji i ma rodzinę mieszkającą w Polsce.

5.1 Świadczenia z tytułu wychowywania dziecka do 3. roku życia

Przed urodzeniem dziecka przy spełnieniu odpowiednich warunków można otrzymać jednorazową zapomogę z tytułu urodzenia się dziecka - *prime à la naissance* (becikowe) w wysokości 923,08 € netto. Świadczenie wypłacane jest po urodzeniu dziecka.

Po urodzeniu dziecka można otrzymać świadczenie pieniężne na dziecko do 3. roku życia (*Allocation de base PAJE*) w wysokości **184,62 €** miesięcznie, jeśli dochody rodziny nie przekraczają określonego pułapu. Świadczenie wypłacane jest od pierwszego dnia miesiąca następnego po narodzinach dziecka do miesiąca poprzedzającego jego 3 urodziny.

5.2 Zasiłek rodzinny

Prawo do zasiłku rodzinnego ma każda rodzina, która ma przynajmniej dwoje dzieci na utrzymaniu w wieku do 20 lat. Zasiłek ten jest przyznawany bez brania pod uwagę dochodów. Zasiłek ten wynosi miesięcznie:

- 129,86 € na 2 dzieci;
- 296,23 € na 3 dzieci;
- 462,61 € na 4 dzieci;
- 166,38 € na każde kolejne dziecko.

Zasiłek jest przyznawany automatycznie rodzinom, które składają zeznania podatkowe.

Warunki:

- główna siedziba we Francji
- pozostawanie we Francji ponad 6 miesięcy w ciągu roku.

5.3 Dodatek rodzinny (LE COMPLEMENT FAMILIAL)

Przysługuje rodzinie posiadającej 3 lub więcej dzieci w wieku powyżej 3 lat i poniżej 21 lat, której dochody nie przekraczają ustalonego progu dochodowego, zależnego od sytuacji rodzinnej i rewaloryzowanego corocznie.

Miesięcznie wysokość tego dodatku wynosi 169,03 € (jeśli zarobki są wyższe niż stawka, cf. www.caf.fr) lub 236,71€ (jeśli zarobki są wyższe niż stawka, cf. www.caf.fr), kwoty od 1 kwietnia 2017r. do 31 marca 2018r. Kasa Świadczeń Rodzinnych (CAF) automatycznie ustala i przekazuje dodatek rodzinny biorąc pod uwagę zeznanie podatkowe.

5.4 Świadczenie z tytułu rozpoczęcia roku szkolnego

Świadczenie to przysługuje osobom, których roczne dochody gospodarstwa domowego nie przekraczają 24 404 € (1 dziecko), 30 036 € (2 dzieci), 35 668 € (3 dzieci) i 5 632 € (na każde kolejne dziecko).

Świadczenie przyznawane jest automatycznie raz w roku, we wrześniu, dla dzieci w wieku od 6 do 18 roku życia. Im dziecko jest starsze, tym wysokość świadczenia jest wyższa i wynosi 364,09 € (od 6 do 10 lat), 384,17 € (od 11 do 14 lat), 397,49 € (od 15 do 18 lat).

5.5 Zasiłek RSA (*Revenu de solidarité active*)

Zasiłek RSA to zapomoga socjalna, wypłacana przez Kasę Świadczeń Rodzinnych (CAF) lub Kasę Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (MSA - *Mutualité sociale agricole*) osobom, które:

- nie pracują i nie mają żadnych dochodów;
- samotnie wychowują przynajmniej 1 dziecko;
- pracują, ale mają niskie dochody.

Obywatel polski może wystąpić o przyznanie RSA, jeżeli spełnia następujące warunki:

- mieszka we Francji przez co najmniej 9 na 12 miesięcy,
- pracuje, pracował lub jest zarejestrowany w urzędzie pracy,
- ma ponad 25 lat,
- ma mniej niż 25 lat i wychowuje samotnie przynajmniej jedno dziecko albo oczekuje narodzin potomka (kobiety w ciąży),
- ma mniej niż 25 lat i pracował przez 2 lata w pełnym wymiarze godzin w ciągu 3 lat poprzedzających wniosek o zapomogę.

Ryczałtowa wysokość zasiłku RSA

Liczba dzieci	Osoba samotna	Para
0	536,78	689,29
1	805,17	919,05
2	966,21	1148,81
Każde następne dziecko	214,71	229,76

Korzystający z zapomogi jest zobowiązany do zarejestrowania się w urzędzie pracy i aktywnego poszukiwania zatrudnienia.

Wniosek o przyznanie RSA należy złożyć bezpośrednio w Kasie Świadczeń Rodziny (CAF) lub Ośrodku Pomocy Socjalnej.

5.6 Zasiłek dla bezrobotnych (Allocation d'aide au retour a l'emploi - ARE)

Prawo do zasiłku dla bezrobotnych ma każda osoba, która przepracowała we Francji co najmniej 4 miesiące (122 dni) lub 610 godzin w ciągu ostatnich 28 miesięcy i spełnia następujące warunki:

- pozostaje bez pracy z jednej z poniższych przyczyn: zwolnienie z pracy, rozwiązanie umowy o pracę na mocy porozumienia stron, ukończenie pracy na czas określony,
- zarejestrowała się w urzędzie pracy (*Pôle emploi*) jako poszukująca pracy,
- jest zdolna do podjęcia pracy,
- nie dysponuje prawem do pełnej emerytury,
- aktywnie poszukuje pracy.

Zasiłek nie przysługuje z zasady osobie, która sama wypowiedziała umowę o pracę z wyjątkiem sytuacji określonych przepisami. Wysokość zasiłku dla bezrobotnych zależy od wysokości zarobków przed utratą pracy i długości okresu zatrudnienia. Dzienna stawka jest obliczana dla każdej osoby indywidualnie, na podstawie przepracowanego okresu oraz wysokości otrzymywanego wynagrodzenia. Za każdy przepracowany przed utratą pracy miesiąc przysługuje miesiąc zasiłku. Maksymalny czas pobierania zasiłku wynosi 24 miesiące (36 miesięcy dla osób po 50. roku życia). Zasiłek jest wypłacany miesięcznie „z dołu” i jest to zasiłek dzienny, więc jego wysokość zależy od dni kalendarzowych w miesiącu.

5.7 Emerytura

Każda osoba, która pracowała we Francji i odprowadzała składki na ubezpieczenie społeczne (*Sécurité sociale*), ma prawo do emerytury. Wiek emerytalny we Francji wynosi 62 lata. Aby móc przejść w tym wieku na pełną emeryturę należy spełnić dodatkowe wymagania (szczególnie, jeśli chodzi o długość okresu podlegania ubezpieczeniu emerytalnemu). Wiek, który pozwala na przejście na pełną emeryturę bez obowiązku spełnienia dodatkowych wymagań został określony na poziomie 67 lat.

Emeryturę podstawową, czyli tak zwaną emeryturę *Sécurité sociale*, wypłaca Francuska Kasa Emerytalna (CNAV - *Caisse nationale de l'assurance vieillesse*). **Emeryturę dodatkową** wypłaca kasa, do której zostały odprowadzone przez pracodawcę obowiązkowe składki na dodatkowy fundusz emerytalny. W ramach UE istnieje możliwość otrzymywania emerytury będącej sumą świadczeń nabytych w 2 lub więcej krajach. Instytucja, która wylicza prawo do emerytury dolicza bowiem okresy składkowe z innego kraju do wysługi lat.

6.SZCZEPIENIA, SŁUŻBA ZDROWIA

6.1. Szczepienia

Podróżującym do departamentów i terytoriów zamorskich Francji zaleca się śledzenie lokalnej sytuacji sanitarno-epidemiologicznej. Przed wyjazdem należy zadbać o stosowne przygotowanie podróży, a w czasie pobytu pamiętać o respektowaniu zasad zachowania się w specyficznych warunkach strefy tropikalnej. Na obszarach tych departamentów nie ma żadnego polskiego urzędu konsularnego. Właściwy terytorialnie jest Wydział Konsularny Ambasady RP w Paryżu. Z tego względu możliwości uzyskania w razie potrzeby pomocy polskiej służby konsularnej są ograniczone.

6.2. Służba zdrowia

Ogólne ubezpieczenie społeczne we Francji (*Sécurité sociale*) umożliwia zwrot kosztów leczenia (między innymi za: wizyty u lekarza, zakup leków, badania laboratoryjne, hospitalizację) oraz otrzymywanie świadczeń pieniężnych (między innymi: zasiłek chorobowy, macierzyński, renta, emerytura).

Ogólnym ubezpieczeniem społecznym objęte są osoby zatrudnione i odprowadzające składki społeczne (*charges sociales*) oraz osoby, które pozostają na utrzymaniu uprawnionego do korzystania z ubezpieczenia. Jednak ogólne ubezpieczenie nie pokrywa 100% kosztów leczenia we Francji. We Francji istnieją dodatkowe ubezpieczenia uzupełniające, tj. *mutuelle* lub *caisse de prévoyance*.

Ubezpieczenie podstawowe dla turystów daje karta EKUZ wydawana przez NFZ w Polsce, którą należy mieć przy sobie podczas pobytu za granicą. Organizacją weryfikującą ubezpieczenie obcokrajowców jest CLEISS (*Centre des Liaisons Européennes et Sécurité Sociale*).

Każda osoba ubezpieczona posiada numer ubezpieczenia oraz *Carte vitale* - elektroniczną kartę ubezpieczeniową. Upraszcza i skraca ona procedury związane z refundacją kosztów leczenia. Rozliczenie kosztów leczenia (*feuilles de soins*) zazwyczaj przekazywane jest drogą elektroniczną bezpośrednio do kasy chorych lub trzeba je wysłać samodzielnie.

Transport chorych ubezpieczonych do kraju odbywa się za pośrednictwem NFZ i pod warunkiem uzyskania zgody tej instytucji. W organizacji transportu bardzo ważną rolę odgrywa rodzina chorego lub osoba upoważniona przez chorego. Transport odbywa się ze szpitala we Francji bezpośrednio do szpitala w Polsce.

7. SZKOŁA WE FRANCJI

7.1. Organizacja systemu szkolnictwa

Obecna organizacja szkolnictwa we Francji oprócz zasady **jednolitości, obowiązkowości, bezpłatności i świeckości** systemu edukacyjnego zapewnia **swobodę wyboru** pomiędzy oświatą publiczną i prywatną oraz **neutralność** pod względem politycznym i ideowym programu nauczania. **Obowiązek szkolny** we Francji dotyczy dzieci i młodzieży **w wieku od 6 do 16 lat**. Kontrola realizacji obowiązku szkolnego prowadzona jest na bieżąco przez merostwa (tj. urząd miasta bądź

dzielnicy, właściwy dla miejsca zamieszkania dziecka) we współpracy z *l'inspecteur d'academie* w trakcie całego roku szkolnego. Rodzice lub opiekunowie prawni są zobowiązani do zapewnienia dziecku, podlegającemu obowiązkowi szkolnemu nauczania w systemie edukacji francuskiej, a jeśli nie wywiązują się z tego obowiązku grozi im kara grzywny w wys. 7.500 euro lub kara pozbawienia wolności do 6 miesięcy. Szkolnictwo francuskie pozostaje pod ścisłą kontrolą państwa a najważniejsze decyzje ws. nauczania podejmowane są przez Ministerstwo Edukacji Narodowej (*Ministère de l'éducation nationale, de la jeunesse et de la vie associative*). <http://www.education.gouv.fr>.

System edukacji we Francji jest wielostopniowy i obejmuje:

- edukację przedszkolną (*education préprimaire*);
- szkolnictwo podstawowe (*enseignement primaire ou elementaire*);
- szkolnictwo średnie (*enseignement secondaire*);
- oraz szkolnictwo wyższe (*enseignement supérieure*).

7.1.1 Nauczanie przedszkolne

Ecole maternelle - nieobowiązkowa szkoła dla dzieci od 3 do 6 lat

Pierwszym szczeblem nauczania we francuskim systemie szkolnictwa jest **przedszkole** (*tzw. l'école maternelle*). Przeznaczone jest ono **dla dzieci w wieku od 3 do 6 lat**, przy czym dopuszczalne jest przyjęcie do tych placówek oświatowych również dzieci dwuletnich. Wysoki procent skolaryzacji dzieci dwuletnich (2014r.) - 11,8%, i prawie wszystkie dzieci od 3 lat do 6 lat, wyraźnie ukazują ogromny stopień popularności przedszkola publicznego we Francji, co jest zjawiskiem rzadko spotykanym w innych krajach.

Nauka w przedszkolach dzieli się na trzy etapy, które są uzależnione od wieku uczniów, tj.:

- I etap - dla dzieci w wieku 2-3 lat;
- II etap - dla dzieci w wieku 4 lat;
- III etap - dla dzieci w wieku 5 lat.

Dzieci zazwyczaj uczą się przez 5 dni w tygodniu po ok. 6 godzin dziennie (tj. 3 godziny rano, 3 godziny po południu).

Zapisy do przedszkola

Zapisy do *l'école maternelle* prowadzone są w dwóch etapach przez merostwo (tj. urząd miasta bądź dzielnicy) oraz wybraną przez rodziców szkołę. Przy zapisie dziecka do przedszkola publicznego merostwo sugeruje rodzicom rejonową, najbliższą miejsca zamieszkania *l'école maternelle*, gdzie rodzice ostatecznie składają wymagane dokumenty. Zapisy do przedszkoli prywatnych odbywają się bezpośrednio w wybranej przez rodziców placówce oświatowej. Francuskie przedszkole publiczne jest bezpłatne również dla dzieci obcokrajowców, jedynym warunkiem zapisu do przedszkola jest zamieszkiwanie dziecka we Francji.

7.1.2 Nauczanie podstawowe

Ecole élémentaire - obowiązkowa szkoła podstawowa dla dzieci od lat 6

Następnym szczeblem francuskiego systemu edukacyjnego jest **szkoła podstawowa** (*l'école élémentaire*). Wraz z nią rozpoczyna się dla dzieci właściwy **dziesięcioletni obowiązek szkolny**.

Rodzice mogą wybrać formę realizacji obowiązku szkolnego dla dziecka poprzez:

- wybór szkoły publicznej bądź prywatnej;
- podjęcie decyzji o zapewnieniu nauczania dziecka w domu przez jednego z rodziców lub osobę do tego powołaną. Rodzice zobowiązani są wówczas do złożenia wymaganej deklaracji w merostwie i wobec inspektora akademickiego właściwego ze względu na ich miejsce zamieszkania. Deklaracja taka jest ważna tylko na dany rok szkolny i w przypadku przedłużenia takiej formy nauczania dziecka rodzice powinni ją składać każdorazowo przed rozpoczęciem kolejnego roku szkolnego;
- wybór formy nauczania „na odległość”, stworzonej przede wszystkim dla dzieci, które np. z powodów zdrowotnych nie mogą uczęszczać do normalnej szkoły (np. CNED).

Francuska szkoła podstawowa (*école élémentaire*) obejmuje trzy cykle:

- cykl przygotowawczy (*cycle préparatoire*) – pierwszy rok nauczania (CP) dla dzieci od lat 6,
- cykl podstawowy (*cycle élémentaire*) – pierwszy rok nauczania (CE1) oraz drugi rok nauczania (CE2),
- cykl średni (*cycle moyen*) – pierwszy rok nauczania (CM1) oraz drugi rok nauczania (CM2).

W ciągu 5 lat szkoły podstawowej dzieci mają 24 60-minutowe godziny lekcyjne tygodniowo, zazwyczaj w godzinach od 9.00 do 12.00 i od 14.00 do 17.00 rozłożone na 9 półdniowych modułów lekcyjnych, zorganizowanych w poniedziałek, wtorek, środę rano, czwartek i piątek.

Zajęcia odbywają się 5 razy w tygodniu oraz ew. w zależności od typu szkoły w sobotę rano (generalnie sobota i niedziela są dniami wolnymi od nauki).

Program szkoły podstawowej obejmuje przede wszystkim naukę czytania i pisanie (ćwiczenia z redagowania oraz kompozycji tekstu) oraz kalkulacji (lekcje arytmetyki i rachunków). Dziecko jest również wstępnie zapoznawane z językiem obcym, głównie angielskim, jak również z nowymi technologiami, tj. informatyka. Główne przedmioty to język francuski, język obcy (od CE1), matematyka, zajęcia z poznawania świata i wiedzy o społeczeństwie, wychowanie artystyczne i fizyczne, a w starszych klasach dodatkowo historia, geografia, nauki przyrodnicze i technologia.

System oświaty francuskiej przewiduje możliwość wcześniejszego rozpoczęcia nauki w szkole podstawowej przez najzdolniejszych pięcioletniaków oraz planowanego opóźnienia startu szkolnego dla uczniów, którzy w chwili ukończenia szóstego roku życia nie są jeszcze w pełni przygotowani do rozpoczęcia nauki, jednakże jest to uzależnione od wspólnej opinii lekarza, psychologa, nauczyciela, rodziców oraz wyników dziecka uzyskanych podczas nauczania przedszkolnego. Najzdolniejsi uczniowie mają także możliwość przechodzenia do klasy wyższej, a dla uczniów z trudnościami w nauce przygotowany jest indywidualny program dostosowany do możliwości

edukacyjnych dziecka - tzw. PPRE, który prowadzony jest przez zespoły reedukacyjne w szkole lub poradniach wychowawczych.

Zapisy do szkoły podstawowej

Zapisy do szkoły podstawowej prowadzone są w dwóch etapach przez merostwo (tj. urząd miasta bądź dzielnicy) oraz wybraną przez rodziców szkołę. Przy zapisie dziecka do podstawowej szkoły publicznej merostwo sugeruje rodzicom rejonową, najbliższą miejsca zamieszkania placówkę oświatową. Rodzice zobowiązani są przedstawić w merostwie dokumenty dziecka, najczęściej są to akt urodzenia dziecka, dokumenty tożsamości rodziców, poświadczenie faktu zamieszkiwania w danej dzielnicy lub mieście, książeczkę zdrowia i kartę szczepień dziecka. Potwierdzeniem dokonania zapisu dziecka do wybranej szkoły jest wydane przez merostwo zaświadczenie. Następnie, w celu ostatecznego zapisu dziecka do szkoły, rodzice lub opiekunowie prawni muszą spotkać się z dyrektorem wskazanej przez merostwo lub wybranej przez siebie szkoły podstawowej, przedstawiając wydany im w merostwie dokument i dostarczając wymagane przez szkołę dodatkowe dokumenty np. świadectwa.

Zapisy do szkoły podstawowej dzieci słabo znających lub nieznających języka francuskiego

Rodzice dziecka nieznającego dobrze języka francuskiego powinni zgłosić się w pierwszej kolejności do *Centre d'Information et d'Orientation* (CIO) właściwego ze względu na ich miejsce zamieszkania we Francji. Dziecko przechodzi tam testy z nauczycielem i z psychologiem, a następnie zostaje skierowane do odpowiadającej mu poziomem języka klasy "d'accueil". Dziecko uczęszcza na dodatkowe lekcje języka francuskiego, w pierwszym roku w wymiarze 15 godzin a w kolejnym 4 godziny tygodniowo. Od samego początku istnieje możliwość uczestniczenia dziecka w lekcjach przedmiotowych z klasą odpowiadającą mu wiekiem, jednakże jest ona uzależniona od poziomu i postępów w nauce języka francuskiego.

Dla dzieci nieznających w ogóle języka zapewniane są lekcje nauki języka francuskiego w ramach tzw. FLS (*français langue seconde*) lub CLIN (*classe d'initiation*), które prowadzi wskazana przez merostwo szkoła podstawowa. Po roku lub dwóch latach w FLS bądź CLIN wszystkie dzieci w zasadzie uczęszczą już normalnie na lekcje przedmiotowe w szkole podstawowej w pełnym wymiarze godzin. W obrębie szkół publicznych istnieje rejonizacja i wymagane są dokumenty potwierdzające miejsce zamieszkania dziecka. Po osiągnięciu odpowiedniego poziomu znajomości języka francuskiego dziecko zostaje dołączone do klasy odpowiadającej mu „wiekowo”, gdzie realizuje obowiązujący program nauczania oraz kontynuuje jeszcze dodatkowo poza planem lekcji zajęcia językowe aż do osiągnięcia biegłości językowej. Klasy przygotowujące dzieci obcokrajowców do włączenia do francuskiego systemu edukacji, tj. **FLS lub CLIN** są dostępne dla dzieci w wieku od **6 do 11 lat**. Szczegółowe informacje na ten temat można znaleźć w dokumencie zwanym *Circulaire du 25 avril 2002 relative à l'organisation de la scolarité des élèves nouvellement arrivés en France Sans maîtrise suffisante de la langue française ou des apprentissages* oraz na stronie internetowej <http://www.education.gouv.fr>

7.1.3 Nauczanie średnie pierwszego stopnia

Collège d'enseignement secondaire (CES) - obowiązkowe gimnazjum

Kolejny etap edukacji rozpoczyna się po sześciu latach obowiązkowej nauki w szkole podstawowej i jest podzielony na dwa cykle. Pierwszy to klasy od 6 do 3 w gimnazjum (*college*), drugi - klasy 2, 1 i końcowa (zwana *terminale*) w liceum.

Gimnazjum (*college*) jest czteroletnią szkołą średnią pierwszego stopnia w całości objętą obowiązkiem szkolnym. Do szkoły średniej pierwszego stopnia tzw. *college* uczęszczają wszyscy uczniowie od 11 do 15 roku życia. Nazwy kolejnych klas sugerują liczbę lat nauki pozostałych do matury, a więc: pierwsza klasa *college* (6e) to szósta klasa polskiej podstawówki, druga (5e) to pierwsza klasa gimnazjum, przedostatnia (4e) druga klasa gimnazjum i ostatnia (3e) to trzecia klasa gimnazjum. Kształcenie podzielone jest na trzy etapy: etap „adaptacji” (odpowiadający klasie VI), „utrwalania” (obejmujący klasy V i IV) oraz etap orientacji (odpowiadający klasie III).

Gimnazjum obejmuje dwa cykle:

- cykl obserwacji (*cycle d'observation*),
- pierwszy rok nauczania - klasa szósta,
- drugi rok nauczania - klasa piąta,
- cykl orientacji (*cycle d'orientation*),
- pierwszy rok nauczania - klasa czwarta,
- drugi rok nauczania - klasa trzecia.

Program pierwszego i drugiego roku nauczania w cyklu obserwacji jest jednolity dla wszystkich uczniów. Uczniowie uczestniczą w podstawowych zajęciach, tj. francuski, matematyka, historia, geografia, nauki ścisłe, języki obce itd. [Fizyka-Chemia i drugi obcy język (niemiecki, hiszpański itp.) zaczyna się dopiero od 5e]. W ramach tego cyklu uczeń poddany jest ciągłej obserwacji pedagogicznej, psychologicznej i medycznej. Szczególną uwagę zwraca się na uzdolnienia, wyniki i postępy w nauce. Dokumentację dziecka prowadzą nauczyciele, pedagog i lekarz szkolny, w ramach obowiązkowej orientacji pedagogicznej i zawodowej. Ułatwia to precyzyjne określenie predyspozycji ucznia dot. jego dalszej drogi kształcenia. Młodzież, która po ukończeniu cyklu obserwacji nie zamierza kontynuować nauki w *college*, a podlega jeszcze obowiązkowi nauczania może rozpocząć naukę w szkołach zawodowych. Z chwilą ukończenia *cycle d'orientation* uczeń otrzymuje dyplom ukończenia gimnazjum, pierwszy oficjalny dokument państwowy zwany *brevet de college* (inaczej BEPC), który jest wystawiany na podstawie egzaminu złożonego przed komisją departamentalną oraz ocen ucznia z ostatnich dwóch lat nauczania (w klasie IV i III). Po ukończeniu szkoły średniej pierwszego stopnia istnieje możliwość wyboru - w ramach kolejnego szczebla francuskiego systemu edukacyjnego, tzw. nauczanie długie lub nauczanie krótkie. Nauczanie długie trwa trzy lata i dotyczy młodzieży w wieku od 15 do 18 roku życia, natomiast nauczanie krótkie trwa 2 lata i przeznaczone jest dla uczniów od 15 do 17 roku życia. Nauczanie długie to kształcenie w liceum ogólnokształcącym lub techniczno-zawodowym, przygotowujące młodzież do uzyskania matury ogólnokształcącej lub technicznej. Absolwenci nauczania krótkiego otrzymują zawodowe świadectwo lub zawodowe dyplomy maturalne, umożliwiające im po roku lub dwóch latach nauki wykonywanie wyuczonego zawodu, tzw. CAP lub BEP. Informacje dodatkowe na ten temat można uzyskać na stronie internetowej www.moncollege.onisep.fr

7.1.4 Nauczanie średnie drugiego stopnia

Lycée (liceum) lub LEP (liceum zawodowe) - liceum lub technikum nieobowiązkowe

Szkoła średnia drugiego stopnia obejmuje młodzież od 15 do 18 roku życia. Po ukończeniu szkoły średniej pierwszego stopnia uczniowie mają do wyboru trzy następujące ścieżki kształcenia:

- kształcenie ogólne (liceum ogólnokształcące), które trwa trzy lata (klasa II, I tzw. klasa końcowa tzw. terminale), które kończy się ogólnym egzaminem maturalnym;
- kształcenie techniczne (liceum techniczne), które trwa również trzy lata i kończy się technicznym egzaminem maturalnym;
- kształcenie zawodowe, tzw. LEP (*Lycée d'enseignement professionnel*).

Przedmiotami podstawowymi w szkołach średnich drugiego stopnia, tj. w **liceach ogólnych i technicznych** są: język francuski, matematyka, fizyka, chemia, nauki o życiu i ziemi (SVT), języki obce, historia, geografia, wychowanie fizyczne i sport, uzupełnione o dwa kolejne przedmioty, które uczniowie wybierają obowiązkowo oraz jeden przedmiot wybierany nieobowiązkowo.

Licea zawodowe prowadzą zarówno kształcenie ogólne, jak również kształcenie teoretyczne i praktyczne kształcenie zawodowe, włącznie z praktykami w zakładach pracy. We francuskim systemie oświatowym promocja do następnej klasy na poziomie nauczania średniego nie następuje automatycznie i jest podejmowana przy końcu każdego roku szkolnego przez nauczycieli. Na poziomie szkoły średniej pierwszego stopnia jest to decyzja podejmowana przez grono nauczycielskie, a na poziomie wyższych klas szkoły średniej przez radę każdej klasy tzw. *conseil de classe*. Decyzja podjęta przez nauczycieli, z którą nie zgadzają się rodzice ucznia podlega procedurze odwoławczej.

Nauka w **liceach zawodowych** (LEP - *lycée d'enseignement professionnel*, tzw. etap krótki) trwa dwa lata i przygotowuje do dwóch rodzajów dyplomów:

- CAP - świadectwa zawodowego w określonej specjalizacji (*certificat d'aptitude professionnel*);
- BEP - świadectwo zawodowe w zakresie specjalizacji ogólnej: hotelarstwo, transport (*brevet d'etudes professionnelles*).

Egzamin maturalny w trzyletnich liceach ogólnokształcących i technicznych uczniowie zdają w dwóch etapach. Po ukończeniu pierwszej klasy (*première*) młodzież przystępuje do egzaminu maturalnego z języka francuskiego, a po ostatniej z klas (*terminale*) zdaje egzaminy specjalistyczne, właściwe dla wybranego profilu nauczania w liceum. Matura odbywa się w szkole, do której uczęszczał uczeń. Każdy egzamin maturalny składa się z egzaminów obowiązkowych: pisemnych i ustnych oraz egzaminów nieobowiązkowych (dodatkowych) ustnych i ma na celu sprawdzenie wiedzy licealisty z całego oficjalnego programu nauczania klasy końcowej zwanej *terminale*. Dla uczniów, którzy z uzasadnionych przyczyn nie mogli przystąpić do egzaminu maturalnego w końcu roku

szkolnego, wyznacza się dodatkowy termin we wrześniu. Uczniowie, którzy nie zdali egzaminu maturalnego lecz uzyskali średnią ocenę 8 punktów na 20 możliwych, otrzymują świadectwo ukończenia szkoły średniej, nie upoważnia ono jednak do podjęcia studiów wyższych. W sumie licealiści zdają od 8 do 10 przedmiotów na egzaminie maturalnym.

Ukończenie liceum zawodowego pozwala uczniowi uzyskać następujące dyplomy:

- świadectwo umiejętności zawodowych;
- dyplom kształcenia zawodowego;
- maturę zawodową.

Matura zawodowa ma taką samą wartość jak ogólnokształcąca, tj. daje uprawnienia do podjęcia studiów wyższych. Po maturze zawodowej uczeń dalej może kształcić się w szkole pomaturalnej i uzyskać tytuł technika lub podjąć naukę na uniwersytecie na kierunkach technicznych, która umożliwi zdobycie tytułu inżyniera. Inny rodzaj matury to **matura technologiczna**, która potwierdza zdobycie wiedzy technologicznej (np. o elektronice, mechanice).

Egzaminy maturalne mają **charakter krajowy**, tj. są identyczne w ramach swoich profili dla wszystkich kandydatów z całej Francji.

Licea zawodowe przeznaczone są dla uczniów, którzy chcą się uczyć zawodu, bądź tych, którzy z racji gorszych ocen nie dostali się do liceum ogólnokształcącego bądź technicznego. Część osób, które otrzymały dyplom BEP może później kontynuować naukę w celu przystąpienia do egzaminu maturalnego.

Uczniowie liceów ogólnokształcących i technicznych w ciągu trzech lat nauki przygotowują się do egzaminu maturalnego. W zależności od zdolności i możliwości uczniów, młodzież jest kierowana na konkretne kierunki, np. profil ścisły (*option scientifique* - Bac S - nauki matematyczno-fizyczne i biologiczno-chemiczne lub inżynierskie), profil ekonomiczny (*option économique* - Bac ES - nauki ekonomiczne i społeczne) lub profil humanistyczny (*option littéraire* - Bac L - języki, filozofia, historia, geografia). Po zdaniu egzaminu maturalnego, późniejszy wybór studiów przez licealistów w sposób naturalny zależy zazwyczaj od wybranego przez ucznia profilu klasy i profilu zdawanej przez niego matury. Dodatkowe informacje nt. szkolnictwa francuskiego na poziomie średnim można znaleźć na stronie internetowej www.service-public.fr

Licealista nowoprzybyły do Francji może po upływie pierwszego roku kształcenia we francuskim systemie edukacji zdawać narodowy egzamin ze znajomości języka francuskiego tzw. DELF. Zaświadczenie DELF scolaire jest wydawane przez *Centre international d'Etudes pedagogiques*. Egzaminy są organizowane kilka razy do roku przez specjalnie szkoły zwane *Centres Academiques pour la scolarisation de nouveaux arrivants et des enfants du voyage* (CASNAV). Więcej informacji nt. tych egzaminów można uzyskać na stronie internetowej www.ciep.fr/delf-scolaire/index.php

7.1.5 Szkolnictwo wyższe

We Francji istnieją następujące grupy uczelni wyższych:

- uniwersytety.

Uniwersytety są uczelniami publicznymi. Każdy kandydat legitymujący się zdaniem egzaminem maturalnym może zapisać się na uniwersytet i studiować wybraną przez siebie dyscyplinę nauki. Francuskie uczelnie wyższe oferują wykształcenie ogólne, specjalistyczne oraz zawodowe.

- uczelnie specjalistyczne.

Instytucje te są znacznie mniejsze niż uniwersytety i mogą być publiczne lub prywatne. Przygotowują do pracy zawodowej w najróżniejszych dziedzinach, tj. inżynieria, zarządzanie, sztuka, architektura itd. Zajęcia są prowadzone przez specjalistów z danej dziedziny nauki.

- *Grandes Ecoles*.

Są to uczelnie prestiżowe, w których studia trwają zazwyczaj pięć lat. Ich celem początkowo było kształcenie najwyższych funkcjonariuszy państwowych. Uczelnie te w większości przypadków są państwowe, ale dostęp do nich jest ograniczony surową selekcją kandydatów i możliwy jedynie po zdaniu konkursowego egzaminu wstępnego o wysokim stopniu trudności. Do egzaminu konkursowego do *Grandes Ecoles*, uczniowie przygotowują się podczas dwuletnich zajęć w klasach zwanych *classe preparatoire aux grandes ecoles* (CPGE). Absolwentami *Grandes Ecoles* są francuscy politycy i dyrektorzy wielkich francuskich koncernów i wielu inżynierzy.

Nauka na poziomie francuskiego szkolnictwa wyższego obejmuje trzy cykle:

- pierwszy (dwa lata) - DEUG 1 (*Diplome d'Etudes Universitaires Générales*), tj. „dyplom ogólnych studiów uniwersyteckich”;
- drugi cykl *licence* (licencjat) oraz *maitrise* - odpowiednik polskiego magisterium;
- trzeci cykl obejmuje pracę naukową i kończy się doktoratem - DEA (*Diplome d'Etudes Approfondies*), czyli „dyplom studiów pogłębionych”.

Zapisy

Na studia wyższe mogą zapisywać się obcokrajowcy, bezpośrednio na uczelni na pierwszy rok pierwszego stopnia studiów tzw. *licence* lub zgodnie z procedurą przyjęcia studenta po maturze zwaną *post-bac*. Z takiej możliwości mogą korzystać kandydaci na studia:

- z europejskiego obszaru gospodarczego EOG (tj. m.in. z Polski i ze Szwajcarii);
- posiadający maturę europejską, międzynarodową lub francusko-niemiecką;
- studenci korzystający z programu wymiany międzyrządowej lub konwencji o współpracy międzyuczelnianej;
- dzieci dyplomatów, skierowanych do pracy we Francji;
- stypendyści rządu francuskiego, organizacji międzynarodowych lub stypendyści rządów obcych państw, skierowani na stypendium finansowane przez instytucje francuskie.

Kandydaci powinni posiadać znajomość języka francuskiego pozwalającą im podjąć lub kontynuować studia na wybranym kierunku na wybranym uniwersytecie oraz posiadać świadectwo maturalne lub dyplom pozwalający im rozpocząć lub kontynuować studia wyższe w kraju swojego pochodzenia.

Obcokrajowcy kandydaci na studia magisterskie drugiego stopnia (*master ou maitrise*) i studia doktoranckie trzeciego stopnia (*doctorat*) powinni dowiedzieć się na wybranej przez siebie uczelni o warunkach zapisu na te studia i dokumentach jakie powinni złożyć.

Więcej informacji nt. zapisu na uczelnie przez obcokrajowców można uzyskać na stronie internetowej www.education.gouv.fr/pid266/venir-etudier-en-france.html lub www.enseignementsup-recherche.gouv.fr

Uznawanie dyplomów wydanych przez zagraniczne uczelnie wyższe

Z zasady dyplomy wydane przez zagraniczne uczelnie wyższe nie są uznawane za równoznaczne z dyplomami francuskimi, wydanymi przez Ministerstwo Edukacji Narodowej. Student posiadający taki dyplom musi poddać go procedurze uznania we Francji. W tym celu powinien zwrócić się do *Centre international d'etudes pedagogiques* (CIEP) - Centre ENIC -NARIC France w celu wydania mu zaświadczenia o uznaniu jego dyplomu przez francuski system edukacyjny.

Więcej informacji na ten temat można znaleźć na stronie internetowej www.ciep.fr/enic-naricfr lub www.ciep.fr/contact/enic_naric.php

7.2. Nauczanie języka polskiego we francuskich szkołach publicznych

Nauczanie języka polskiego w obrębie publicznego francuskiego systemu szkolnictwa istnieje od 1977 r., kiedy francuskie Ministerstwo Edukacji Narodowej wprowadziło oficjalną procedurę konkursową, mającą na celu wprowadzenie nauczycieli języka polskiego do szkolnictwa francuskiego - tzw. *agregation*. Dzięki temu została utworzona kadra dyplomowanych nauczycieli - polonistów, wyłonionych na podstawie konkursu, z których część wykłada na wyższych uczelniach a część w liceach bądź szkołach podstawowych.

- na poziomie **francuskiej szkoły podstawowej** nauczanie języka polskiego jest prowadzone w ramach zajęć nieobowiązkowych i zajmują się nim tzw. *moniteurs*. Nauczyciele ci mają specyficzny status w szkolnictwie francuskim utworzony po II wojnie światowej tylko dla celów nauczania języka polskiego. Monitorzy uczą przeciętnie w 4-5 szkołach podstawowych i z powodu braku możliwości nauczania języka polskiego w gimnazjum prowadzą często własnych uczniów aż do matury.

Język polski jako obcy proponowany jest w kilku publicznych liceach we Francji jako trzeci język obcy tzw. *langue vivante 3* (LV3) bądź na zajęciach wieczorowych dostępnych dla uczniów z innych szkół publicznych tzw. *Langue Inter-etablissement* (LIE). Licealiści mogą zdawać na maturze język polski zarówno jako *langue vivante* LV 1, LV2 jak i LV3 obowiązkowo lub fakultatywnie.

Istnieje też możliwość nauki języka polskiego od pierwszej klasy liceum, zastępując LV1 albo LV2, które było wybrane w gimnazjum. Jest to kurs korespondencyjny, który jest brany pod uwagę przez każde licea. Od pierwszego września dostaje się paczkę, w której zazwyczaj znajduje się podręcznik, zeszyt ćwiczeń, sprawdziany (od 2 do 12), płyta CD z ćwiczeniami ustnymi i poradnik tłumaczący organizację roku szkolnego. Organizacją takiej nauki zajmuje się CNED. CNED wysyła w każdym trymestrze świadectwo z ocenami do rady klasy (*conseil de classe*) w celu umieszczenia ich w

średniej licealisty. Zapisanie się i dodatkowe informacje są na stronie internetowej:
<http://www.cned.fr/>

We francuskim publicznym systemie edukacyjnym istnieją również tzw. **sekcje polskie**, zorganizowane w międzynarodowych szkołach na poziomie kształcenia średniego pierwszego i drugiego stopnia.

Aktualny wykaz sekcji polskich dostępny jest na stronie internetowej:

<http://www.orpeg.pl/index.php/sekcje-polskie-wszkolach-obcych-systemow-edukacyjnych>

Kolejną formą nauczania języka polskiego są zajęcia fakultatywne na bezpłatnych kursach językowych w szkole francuskiej. W ostatnim czasie wzrosło zainteresowanie wprowadzeniem fakultatywnych lekcji języka polskiego w nowych placówkach oświatowych.

7.3. Nauczanie języka polskiego w szkołach społecznych

Nauczanie języka polskiego odbywa się również w szkołach społecznych prowadzonych przez polonijne organizacje oświatowe, stowarzyszenia rodziców i polskie parafie. Nauka odbywa się w sposób zorganizowany w wielu miejscach we Francji pełniąc bardzo ważną rolę podtrzymywania kontaktu diaspory polskiej z kulturą i językiem ojczystym.

Szczegółowe informacje o szkołach są dostępne na portalu www.polska-szkola.pl prowadzonym przez ORPEG.

Aktualny wykaz szkół społecznych znajduje się na stronie internetowej <http://www.orpeg.pl/index.php/szkoly-spoeczne>

7.4. Szkolny Punkt Konsultacyjny

Szkolny Punkt Konsultacyjny im. Adama Mickiewicza przy Ambasadzie RP w Paryżu zwany **Szkołą Polską** ma sięgającą połowy XIX wieku tradycję nauczania dzieci polskiej emigracji we Francji. Obecnie **Szkoła Polska** pracuje w systemie kształcenia uzupełniającego w zakresie języka polskiego i wiedzy o Polsce oraz kształcenia zintegrowanego w klasach młodszych. Zajęcia lekcyjne są organizowane dwa razy w tygodniu w zależności od klasy, w środy lub w soboty. Uczęszczanie dzieci do Szkoły Polskiej nie zwalnia ich z obowiązku szkolnego we Francji. Nauczanie w Szkole Polskiej jest bezpłatne.

Adres:

Szkolny Punkt Konsultacyjny

im. Adama Mickiewicza przy Ambasadzie RP w Paryżu

11-15, rue Lamande

75017 Paryż

tel.: 01 42 28 66 38

fax.: 01 42 28 63 82

mail: ecolepolonaise@wanadoo.fr

Kierownik: Pan Konrad Leszczyński

8. INFORMACJE DLA KIEROWCÓW I WŁAŚCICIELI SAMOCHODÓW

8.1 Rejestracja samochodu

Według przepisów francuskich dowód rejestracyjny samochodu (Certificat d'immatriculation) należy wymienić przy zmianie adresu zamieszkania w okresie do 1 miesiąca. Zmiany tej można dokonać: drogą internetową na stronie <https://ants.gouv.fr/monespace/s-inscrire>, w autoryzowanych salonach motoryzacyjnych/warsztatach, mających uprawnienia dostępu do sieci SIV (Système d'Immatriculation des Véhicules – System Rejestracji Pojazdów), w prefekturze (osobiście lub pocztą).

W przypadku zmiany adresu przez system SIV (samodzielnie lub w uprawnionym salonie/warsztacie), samochód automatycznie przechodzi na nowy system rejestracji i uzyska nowy dowód rejestracyjny (Certificat d'immatriculation) oraz naklejkę z nowym adresem, którą należy umieścić w przeznaczonym do tego miejscu w dowodzie. Przy czwartej zmianie należy dostarczyć dowód rejestracyjny do prefektury.

W oczekiwaniu na nowy dowód rejestracyjny można jeździć samochodem:

- ze specjalnym kuponem jeśli pojazd został zarejestrowany w nowym systemie SIV, a dowód został złożony do prefektury (zmiana po raz czwarty),
- z tymczasowym dowodem rejestracyjnym (Certificat provisoire d'immatriculation – CPI) w przypadku pojazdów zarejestrowanych w starym systemie FNI.

8.2 Podstawowe zasady dot. korzystania z samochodu i dróg we Francji

- Francja honoruje zarówno polskie jak i międzynarodowe prawo jazdy. Osoby, których stałym miejscem zamieszkania jest Francja (powyżej 6 miesięcy) mogą posługiwać się polskim prawem jazdy maksymalnie przez 18 miesięcy (czyli 6 pierwszych miesięcy pobytu + 12 miesięcy). Po tym czasie należy dokonać wymiany na francuskie prawo jazdy.
- Autostrady we Francji są płatne. Opłaty pobierane są za przejazd poszczególnymi odcinkami autostrad na bramkach (*Péage*). Wysokość opłaty na wybranej trasie można sprawdzić na stronie internetowej www.autoroutes.fr. Funkcjonuje również system *Télépéage* tj. abonamentu na przejazd wybranymi autostradami wraz z nadajnikiem fal radiowych, który pozwala na przejazd przez bramki na wydzielonych pasach bez zatrzymywania się.
- Dopuszczalna maksymalna zawartość alkoholu we krwi kierowcy **wynosi 0,5 promila**. Przekroczenie powyżej 0,8 promila alkoholu we krwi podlega grzywnie w wysokości 4500

EUR, zakazowi prowadzenia pojazdów przez 3 lata lub unieważnieniu prawa jazdy i karze do 2 lat pozbawienia wolności.

- Dozwolona prędkość to 50 km/godz. w terenie zabudowanym, 90 km/godz. w terenie niezabudowanym, 110km/godz. na drodze dwupasmowej oddzielonej pasem zieleni, 130 km/godz. na autostradzie (w czasie deszczu 110 km/godz.). Przekroczenie dozwolonych prędkości karane jest wysokimi mandatami.
W przypadku zatrzymania w takiej sytuacji kierowcy cudzoziemca policja lub żandarmeria mogą uniemożliwić jazdę (zatrzymując np. dokumenty samochodu) do czasu uregulowania mandatu.
- Prowadzenie przez kierowcę rozmów przez telefon komórkowy jest zabronione (od 01/07/2015r. także przy użyciu zestawu słuchawkowego). Używanie zestawu głośnomówiącego nie jest zabronione, choć może podlegać karze, jeśli zostanie udowodnione (np. na podstawie billingu), że mogło mieć związek z przyczyną wypadku.
- Mandatem do 3000 EUR karane jest posiadanie antyradar. Obowiązkowym wyposażeniem od 01.10.2008 r. pojazdu jest kamizelka odbłaskowa i trójkąt ostrzegawczy - za ich brak grozi mandat.
- W autokarach, w których siedzenia dla pasażerów wyposażone są w pasy bezpieczeństwa, istnieje bezwzględny obowiązek zapinania ich przez podróżnych.
- Kierowcy autokarów wycieczkowych i samochodów ciężarowych są obowiązani do przestrzegania przepisów dotyczących czasu pracy i przerw w jeździe. Nierespektowanie tych zasad karane jest wysokimi grzywnami (od kilkuset do kilkunastu tysięcy euro). Konsulowie nie mają możliwości opłacania mandatów ani wpływania na miejscowe władze, by odstąpiły od wymierzenia kary.
- Turyści polscy przyjeżdżający do Francji samochodami powinni wiedzieć, że przepisy i orzecznictwo sądowe w sprawach wypadków drogowych sytuują pieszego na pozycji uprzywilejowanej. Stąd w praktyce, zwłaszcza na drogach dużych miast, zjawiskiem powszechnym jest m.in. przechodzenie przez jezdnię na czerwonym świetle. W związku z tym w dużych aglomeracjach zaleca się jazdę z niewielką prędkością, pozwalającą na zatrzymanie pojazdu w przypadku nagłego wtargnięcia pieszego na drogę. Zasadę ograniczonego zaufania należy stosować w dużych miastach, a zwłaszcza w Paryżu, gdzie miejscowi kierowcy rzadko używają kierunkowskazów, natomiast dość często skręcają z prawego pasa jezdni w lewo i odwrotnie. Zasada pierwszeństwa przejazdu dla pojazdów nadjeżdżających z prawej strony (m.in. na rondach - tam gdzie pierwszeństwa nie mają pojazdy na rondzie) jest bezwzględnie obowiązująca, respektowana i egzekwowana zwłaszcza w Paryżu. Poza stolicą na rondach pierwszeństwo mają pojazdy znajdujące się już na rondzie (informują o tym znaki drogowe).

9. PRZYDATNE INFORMACJE I ADRESY

9.1. Przepisy celne

Zgodnie z normą unijną turystów obowiązują następujące ograniczenia ilościowe dotyczące wwozu towarów przeznaczonych do osobistego użytku i niepodlegających odsprzedaży: papierosy – 800 sztuk, czyli 4 kartony (1 kg tytoniu), wyroby spirytusowe - 10 l, wino ze zwiększoną zawartością alkoholu (np. sherry, porto) - 20 l, wino - 90 l (w tym maksymalnie 60 l wina musującego), piwo - 110 l. Osoby, które nie ukończyły 17 roku życia, nie mogą przewozić wyrobów alkoholowych ani tytoniowych.

9.2. Bezpieczeństwo

W Paryżu i w innych dużych miastach oraz na Lazurowym Wybrzeżu w miejscach użyteczności publicznej (metro, szybka kolej podmiejska, muzea, sklepy, plaże na południu kraju) należy zachować szczególną ostrożność ze względu na częste kradzieże kieszonkowe i drobne rozboje. Nie należy pozostawiać dokumentów, pieniędzy i innych wartościowych przedmiotów w pokojach hotelowych oraz w samochodach, a w czasie jazdy samochodem nie należy trzymać torebek w widocznym miejscu (istnieje ryzyko próby wybicia szyby i kradzieży torebki podczas postoju w korku).

9.3. Bezdomność

Bezdomność we Francji jest zjawiskiem widocznym szczególnie w dużych miastach. Zarówno francuskie instytucje publiczne jak i prywatne stowarzyszenia zapewniają osobom bezdomnym doraźną oraz długofalową pomoc.

W nagłych przypadkach pod nieodpłatnym numerem 115 można prosić o pomoc w uzyskaniu noclegu.

W większych miastach, np. w Paryżu jak i na terenie całej Francji wydawane są darmowe ciepłe posiłki przez sieć *Restaurants du coeur* (www.restosducoeur.org).

9.4. Informacje o zagrożeniach (handel ludźmi)

Zagrożenia związane z wyjazdem

Wyjazd za granicę może być doskonałą okazją do zarobienia pieniędzy czy zdobycia nowego doświadczenia zawodowego. Jednak należy pamiętać, że wyjazd za granicę w celu podjęcia pracy pociąga za sobą zagrożenia. Jednym z nich jest przestępstwo handlu ludźmi. Obecnie przestępstwo handlu ludźmi jest zdefiniowane w polskim kodeksie karnym (art. 115 § 22 k.k.):

„Handlem ludźmi jest werbowanie, transport, dostarczanie, przekazywanie, przechowywanie lub przyjmowanie osoby z zastosowaniem:

1. przemocy lub groźby bezprawnej,
2. uprowadzenia,
3. podstęp,

4. wprowadzenia w błąd albo wyzyskania błędu lub niezdolności do należytego pojmowania przedsiębranego działania,
 5. nadużycia stosunku zależności, wykorzystania krytycznego położenia lub stanu bezradności,
 6. udzielenia albo przyjęcia korzyści majątkowej lub osobistej albo jej obietnicy osobie sprawującej opiekę lub nadzór nad inną osobą
- w celu jej wykorzystania, nawet za jej zgodą, w szczególności w prostytucji, pornografii lub innych formach seksualnego wykorzystania, w pracy lub usługach o charakterze przymusowym, w żebractwie, w niewolnictwie lub innych formach wykorzystania poniżających godność człowieka lub w celu pozyskania komórek, tkanek lub narządów wbrew przepisom ustawy. Jeżeli zachowanie sprawcy dotyczy małoletniego, stanowi ono handel ludźmi, nawet gdy nie zostały użyte metody lub środki wymienione w pkt 1 - 6".

Aby dane zachowanie sprawcy zostało uznane za przestępstwo handlu ludźmi, musi być jednym z wymienionych w definicji zachowań (np. dostarczenie osoby czy jej transport), w trakcie którego sprawca zastosował przynajmniej jeden ze środków (np. uprowadzenie czy wprowadzenie w błąd), a jego zachowanie miało na celu wykorzystanie drugiej osoby. Manipulacja jakiej dopuszczają się przestępcy w celu rekrutacji przyszłych ofiar (np. w postaci zastraszenia, oszustwa bądź długu do spłacenia) jest przyczyną, dla której uznano, iż o handlu ludźmi należy mówić również wtedy, gdy do wykorzystania doszło za zgodą ofiary.

Handel ludźmi to przestępstwo zagrożone karą od 3 do 15 lat pozbawienia wolności, zaś przygotowanie do jego popełnienia - karą pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Warunki zorganizowania bezpiecznego wyjazdu za granicę

Handel ludźmi do pracy przymusowej to, obok wykorzystania seksualnego, najczęstsza forma tego przestępstwa, której ofiarami stają się m.in. obywatele polscy wyjeżdżający do krajów Europy Zachodniej. Sprawcy często obiecują atrakcyjne warunki zatrudnienia osobom bez kwalifikacji czy nieznającym języka obcego. Dlatego nie należy przyjmować ofert pracy od osób nowopoznanych, a wybierając ogłoszenia o pracę publikowane w prasie czy w Internecie należy zachować szczególną ostrożność. Należy pamiętać, że ofiarami handlu ludźmi są nie tylko młode kobiety, ale mogą być nimi również inne osoby, na przykład mężczyźni w średnim wieku, którzy są zmuszani do niewolniczej pracy lub do pobierania kredytów.

Inne zagrożenie związane z wyjazdem to oszustwo przez pracodawcę: może się zdarzyć, że pracodawca nie wypłaci wynagrodzenia za wykonaną pracę, może zdarzyć się także, że warunki pracy, na które pracownik wyraził wcześniejszą ustną zgodę ulegają zmianie w trakcie wykonywania pracy.

Dlatego wybierając się za granicę, przestrzegaj kilku podstawowych zasad:

- Sprawdź, czy agencja zatrudnienia posiada certyfikat (www.kraz.praca.gov.pl);
- Nie korzystaj z ofert pracy zawierających jedynie numer telefonu;
- Nie spotykaj się z przedstawicielem agencji zatrudnienia poza biurem firmy (np. na dworcu, w kawiarni);
- Pamiętaj, że agencja zatrudnienia nie ma prawa do pobierania opłat za załatwienie pracy (z wyjątkiem opłat z tytułu dojazdu i powrotu osoby kierowanej, wydania wizej, badań lekarskich i tłumaczenia dokumentów);

- Zawsze domagaj się umowy o pracę - najlepiej po polsku;
- Weź ze sobą adres i numer telefonu najbliższego polskiego konsulatu w kraju, do którego jedziesz;
- Zorientuj się dokładnie przed wyjazdem, gdzie jest położone miejsce, w którym będziesz pracować;
- Sprawdź, czy w kraju, do którego jedziesz, działa organizacja pozarządowa, która może udzielić Ci pomocy.

Pomoc dla ofiar handlu ludźmi finansowana jest z budżetu; koordynację w ramach Ministerstwa Spraw Wewnętrznych zapewnia ORCTEH (*l'Office Central pour la Répression de la Traite des Etres Humains*), które współpracuje m.in. z prowadzonym przez organizację pozarządową Krajowym centrum pomocy ofiarom handlu ludźmi Ac.Sé (*Dispositif National d'accueil et de protection des victimes de la traite des êtres humains*, tel.: 0825 009 907, e-mail: ac.se@association-alc.org).

Przed wyjazdem w podróż za granicę:

- Weź kartę kredytową oraz rezerwową sumę pieniędzy pozwalającą na powrót do Polski w każdych okolicznościach;
- Zabierz numery telefonów Poland Direct z kraju docelowego oraz telefon komórkowy z aktywnym roamingiem;
- Zostaw rodzinie lub zaufanej osobie plan podróży i - jeżeli jest to możliwe - adres lub numer telefonu, pod którym będziesz osiągalny. Przed wyjazdem ustal, jak często będziesz kontaktować się z rodziną.

Jeśli masz więcej pytań:

- Jeśli masz wątpliwości, w jaki sposób możesz bezpiecznie zorganizować swój wyjazd w celu podjęcia pracy, skontaktuj się z Krajowym Centrum Interwencyjno-Konsultacyjnym dla ofiar handlu ludźmi (KCIK) realizowanym jako zadanie publiczne zlecane do wykonania przez MSWiA i obecnie prowadzonym przez organizację pozarządową - Fundację Przeciwko Handlowi Ludźmi i Niewolnictwu La Strada (tel.: 22/628-01-20 **22/628 99 99**), odwiedź też stronę Centrum (www.kcik.pl).
- Centrum pomaga także obywatelom polskim, którzy padli ofiarą przestępstwa handlu ludźmi w innym kraju. Centrum może udzielić Ci wsparcia także wtedy, gdy przebywasz za granicą; w tym celu skontaktuj się z KCIK telefonicznie. Pamiętaj jednak, że Centrum nie może pokryć kosztów powrotu do Polski. W szczególnie uzasadnionych przypadkach konsul może udzielić pomocy finansowej niezbędnej na powrót do Polski najtańszym środkiem transportu, jeśli zobowiązesz się do zwrotu kwoty po powrocie.
- Po powrocie do kraju możesz skorzystać ze wsparcia KCIK (m.in. psychologicznego czy prawnego), a także uzyskać informację na temat możliwości skorzystania ze wsparcia w ramach pomocy społecznej.
- Jeśli planujesz wyjazd, skontaktuj się z organizacją pozarządową ITAKA - Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych (www.zaginieni.pl), która prowadzi poradnictwo skierowane m.in. do osób planujących wyjazd, lub skorzystaj ze strony internetowej www.bezpiecznapraca.eu. Fundacja ITAKA prowadzi także linię wsparcia czynną przez 7 dni w tygodniu: z zagranicy +48 22 654 70

70 z telefonów stacjonarnych w Polsce: 22 654 70 70. Zespół ITAKI rejestruje przypadki zaginięć za granicą, prowadzi poszukiwania i udziela wsparcia rodzinom osób zaginionych. Ponadto ITAKA przez 7 dni w tygodniu prowadzi całodobowy, bezpłatny telefon w sprawie zaginionych dzieci - 116 000.

Ponadto istotne informacje i wskazówki znajdziesz:

- w poradniku przygotowanym przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych pt. „*Polak za granicą*” (www.msz.gov.pl) - katalog pn. „Informacje konsularne”.
- w krajach Unii Europejskiej działają lokalne punkty informacyjne przy władzach gmin, związkach zawodowych, organizacjach pozarządowych oraz ośrodkach polonijnych, w których otrzymasz niezbędną pomoc czy informacje np. o zasadach podjęcia pracy w danym kraju.

Pomoc polskiego konsulatu za granicą:

- w przypadku konfliktu z pracodawcą konsul może ułatwić kontakt ze związkami zawodowymi, inspekcją pracy czy innymi miejscowymi instytucjami zajmującymi się obroną praw pracowniczych w danym kraju;
- w przypadku zatrzymania, aresztowania lub pozbawienia wolności obywatel ma prawo wnioskować o kontakt z konsulem. Konsul zadba o to, żeby obywatel polski nie był traktowany gorzej niż obywatel państwa, w którym przebywamy. Ponadto, konsul może powiadomić rodzinę o aresztowaniu, uzyskać od władz miejscowych i przekazać zainteresowanemu informację o powodach zatrzymania a także dostarczyć listę adwokatów oraz utrzymywać kontakt z osobą zatrzymaną.

Użyteczne adresy internetowe w j. francuskim

www.service-public.fr - oficjalny serwis administracji francuskiej z praktycznymi informacjami odnośnie procedur dotyczącym wszystkich dziedzin życia i aktywności zawodowej.

www.ameli.fr - oficjalny interaktywny portal ubezpieczenia zdrowotnego

www.pole-emploi.fr - serwis urzędu pracy

www.legifrance.gouv.fr - baza i wyszukiwarka francuskich aktów prawnych

9.5. Święta we Francji

W niedziele i święta sklepy we Francji są w większości zamknięte, poza strefami turystycznymi i sklepami określonych branż posiadającymi specjalne zezwolenie np. sklepy budowlane, ogrodowe. Dni Świąteczne to: 1 Styczeń - Nowy Rok, marzec/kwiecień - ruchome Święta Wielkanocne, 1 Maja - Święto Pracy, 8 Maja - Święto Wyzwolenia (Victoire 1945), maj – ruchome Święto Wniebowstąpienia maj/czerwiec - ruchome święto Zielone Świątki, 14 lipca Święto Państwowe - Rocznica Zburzenia Bastylii, 15 sierpień -Święto Wniebowzięcia NMP, czerwiec - ruchome Święto Wniebowstąpienia, 1

listopad -Święto Wszystkich Świętych, 11 Listopad - Święto Zawieszenia broni w 1918 r., 25 Grudnia -Święta Bożego Narodzenia.

Urzędy we Francji są otwarte od poniedziałku do piątku, najczęściej w godzinach 9.00-12.00 oraz 14.00-18.00. Większość instytucji publicznych przyjmuje interesantów tylko w godzinach przedpołudniowych.

10. ADRESY POLSKICH PRZEDSTAWICIELSTW DYPLOMATYCZNYCH I KONSULARNYCH WE FRANCJI

Ambasada RP w Paryżu Wydział Konsularny

3, rue de Talleyrand

75007 Paris

Tel.: + 33 (0)1 43 17 34 22 / 74 Fax.:

+ 33 (0)1 43 17 34 34 E-mail:

paris.wk.info@msz.gov.pl

www.paryz.msz.gov.pl

Konsulat Generalny RP w Lyonie

79, rue Crillon

69458 LYON Cedex 06

Tel.: + 33 (0) 4 78 93 14 85

Fax: + 33 (0) 4 37 51 12 36

E-mail: lyon.kg.sekretariat@msz.gov.pl

www.lyon.msz.gov.pl

Konsulat kierowany przez Konsula Honorowego RP w Nicei

Konsul honorowy: Wiesław K. Forkasiewicz

205 Avenue de la Lanterne

06 200 Nice

Tel.: + 33 (0) 4 93 71 47 28

E-mail : forkasiewicz@gmail.com

Konsulat kierowany przez Konsula Honorowego RP w Rennes

Konsul honorowy: Michel Dorin

4 rue de la Basse Renaudais

35 830 Betton

Tel.: + 33 (0) 2 99 55 70 25

Fax: + 33 (0) 2 99 83 91 95

E-mail: conspolren@gmail.com

Konsulat kierowany przez Konsula Honorowego RP w Nancy

konsul honorowy: Czesław Bartela
2, rue du Grand Verger
54000 Nancy
Tel.: +33 372 148 272
consulat.nancy@numericable.fr

Konsulat kierowany przez Konsula Honorowego RP w Tours

konsul honorowy: Patrice Baleynaud
12 Boulevard Heurteloup
37 000 Tours
Tel.: +33 614 983 441
konsulatrp.tours@yahoo.fr

Konsulat kierowany przez Konsula Honorowego RP w Troyes

konsul honorowy: Jean Baptiste Rougane de Chanteloup
2, rue Guivet
10000 Troyes
Tel.: +33 632 79 42 99
konsulatrp.troyes@orange.fr

Konsulat kierowany przez Konsula Honorowego RP w Lille

Konsul honorowy: Henri Dudzinski
Adres ulega aktualnie zmianie
Maison des Consuls
1 place Georges-Lyon
59100 Lille
Tel.: +33 607 558 342
hdudzinski@consulpologne-lille.eu

Konsulat kierowany przez Konsula Honorowego RP w Montpellier

Konsul honorowy: Daniel Kan-Lacas
32, rue de l'Aiguillerie
34000 Montpellier
Tel.: +33 9 81 77 84 99
consulatpolognemtp@gmail.com

Niniejsze opracowanie powstało w oparciu o informacje zawarte w publikacji „*Niezbędnik Polaka we Francji*” wydanej i opracowanej wspólnie przez „Parabole” Stowarzyszenie Pomocy w Trwałej Integracji Osobom z Europy Centralnej i Wschodniej oraz Wydział Konsularny Ambasady RP w Paryżu. Publikacja ta, zawierająca szersze informacje dotyczące życia i pracy we Francji dostępna jest w formie elektronicznej na stronie internetowej www.paryz.msz.gov.pl

Informacje zawarte w opracowaniu odpowiadają stanowi prawnemu na 2017 – 2018 r.